

Voornemens voor de aanpak van verontreinigde natuurgebieden in de Kempen

Natuurbeheer en bodemsanering hand in hand?

Eenderde van het projectgebied bestaat uit natuur. Er is nog geen landelijk beleid voor de aanpak van bodemverontreiniging in natuurgebieden. Een betere inschatting van risico's is een goed begin. Maatregelen moeten betaalbaar zijn en bestaande natuurwaarden moeten zeker worden gesteld. Nieuwe, extensieve oplossingen die daaraan voldoen doemen op. De ideeën zijn er, nu de toepassingen nog!

Jaap van der Waarde, Theo Edelman en Ko de Ruijter

WAT IS HET PROBLEEM?

In de directe omgeving van het fabrieksterrein is de begroeiing spaarzaam en zijn bomen duidelijk kleiner. Op zinkassen groeit helemaal niets. In het grootste deel van het projectgebied zijn geen effecten zichtbaar. Veel verontreinigde terreinen bezitten wel hoge natuurwaarden. Hoe zit dat? Zou de bodemverontreiniging daar geen effect hebben op de ecologie? In een workshop met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het Limburgs Landschap en het Brabants Landschap is bekeken welke problemen men in de praktijk ervaart. Een koppeling met ecologische effecten wordt niet gelegd. Men ervaart bodemverontreiniging vooral als hinderlijk vanwege de beperkingen bij de aankoop van verontreinigde terreinen en omdat nuttige projecten niet of onvoldoende kunnen worden uitgevoerd doordat grond en baggerspecie niet vrij kunnen worden verwerkt of afgevoerd. Veel natuurbeheerders vrezen dat zij na aankoop schuldig eigenaar worden en dat bevoegde gezagen hen saneringsbevelen gaan geven. Zij zijn daardoor in de regel terughoudend met het verstrekken van beschikbare informatie. Er zijn meer vragen dan antwoorden. Leidt bodemverontreiniging inderdaad tot effecten op de natuur? Welke bodemkwaliteit is nodig om een gezonde ontwikkeling van ecosystemen mogelijk te maken? En wat is het ecologische rendement van een sanering in een natuurgebied?

EFFECTEN VASTSTELLEN

Recent is een methode ontwikkeld waarmee effecten van bodemverontreiniging op het ecosysteem kunnen worden bepaald.

Veel verontreinigingen zijn weliswaar in de bodem aanwezig, maar zodanig aan grond gebonden dat ze niet biologisch beschikbaar zijn. Deze methode staat bekend onder de naam TRIADE benadering.¹ Deze bestaat uit het vaststellen van de chemische bodemkwaliteit, het vaststellen van de toxiciteit voor het bodemecosysteem en uit metingen aan planten en dieren in het veld. De ecologische risico's zijn vaak lager dan in eerste instantie werd aangenomen. Het Projectbureau gaat onderzoeken of deze methode – aangepast voor de natuur in de Kempen – bruikbaar is om de risico's in kaart te brengen, als eerste in een natuurgebied vlakbij de zinkfabriek.

WAT ZIJN GESCHIKTE MAATREGELEN?

Bodemsanering in natuurgebieden is nooit op gang gekomen. Klassieke methoden als grond afgraven of een leeflaag aanbrengen klinken natuurbeheerders als gruwelen in de oren, vanwege de kosten en de negatieve effecten op de aanwezige natuur. Het Projectbureau zoekt naar alternatieven. Geschikte maatregelen moeten leiden tot het afdoende wegnemen van risico's, aansluiten bij de natuurdoelstelling van de locatie en inpasbaar zijn in het natuurbeheer.

Enkele voorbeelden daarvan:

1. Regulier natuurbeheer als plaggen van heide en uitbaggeren van vennen en riviertjes kan heel goed leiden tot het reduceren van risico's.
2. De verontreiniging kan in de bovengrond worden vastgelegd door te bakken en organische stof toe te voegen.

Hierdoor zullen de effecten verminderen.

3. Overwogen kan worden de verontreiniging met kalk of andere stoffen te immobiliseren en de grond binnen dat natuurgebied te hergebruiken onder een parkeerterrein of bezoekerscentrum.
4. Door sloot- en grondwaterpeilbeheer kan worden gestuurd op het vastleggen of juist vrij komen van zware metalen.
5. Een passieve vorm van waterzuivering is mogelijk door op geschikte knooppunten in het hydrologische systeem biofilters te plaatsen.
6. Een heel passieve, maar goedkope optie is wachten. De bovengrond van natuurgebieden wordt door uitspoeling namelijk steeds schoner. Dat blijkt uit berekeningen en metingen. Het probleem verplaatst zich daardoor wel naar het grondwater.

VAN DENKEN NAAR DOEN

Wij ontmoeten een groot draagvlak voor onze aanpak bij de beheersorganisaties. De natuurbeheerders in het projectgebied zijn zich sinds kort bewust van de mogelijke negatieve effecten van de verontreiniging. Zij staan positief tegenover het nemen van betaalbare, extensieve maatregelen. Wij verwachten dat zulke maatregelen afdoende zullen zijn en willen dat graag aantonen. Beheersorganisaties hebben diverse locaties uitgezocht die als pilot kunnen dienen. Het Projectbureau wil de uitvoering van de pilots ter hand gaan nemen, in nauw overleg met het ministerie van LNV en de natuurbeheerders in het gebied.^{2,3} Dit wordt een belangrijk onderdeel van het Meerjarenprogramma 2005 t/m 2009. Van saneringsbevelen en andersoortige dwang verwachten wij niets. In die richting zullen wij het dan ook zeker niet zoeken.

LITERATUUR

- 1 RIVM, 2003. Locatiespecifieke ecologische risico-beoordeling. Praktijkonderzoek met de TRIADE-benadering: deel 3. RIVM rapport 711701036/2003
- 2 J.J. van der Waarde, 2003. Eindrapport extensieve baggerspeciereiniging in combinatie met natuurbeheer.
- 3 J. Harmsen, A. van den Toorn en J. Bril, 2001. Natuurlijke immobilisatie van zware metalen in de bodem.